Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан природничо-географічного факультету
_____ Л.П. Міронець
«29» ____серпня_____ 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Медична географія

галузь знань: А Освіта

спеціальність: А4 Середня освіта (Географія)

освітньо-професійна програма: Середня освіта (Географія)

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією природничо-географічного факультету
29 _____серпня_____ 2025 р.
Голова _____
(Міронець Л.П., к.пед.н, доцент)

Суми – 2025

Розробник: Корнус Олеся Григорівна кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії. Протокол № 1 від “28” серпня 2025 року.

Завідувач кафедри
Корнус О.Г., канд. геогр. наук, доцент 

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 5</td><td rowspan="14">магістр</td><td colspan="2">Вибіркова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td rowspan="13">Загальна кількість годин – 150</td><td>1-й</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>2-й</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>24 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>26 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>100 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Консультації:</td></tr>
<tr><td>2 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – сформувати у магістрантів знання про теоретичні та методичні основи медичної географії, історію формування медичної географії, вплив чинників довкілля на стан здоров'я населення глобальному, регіональному та локальному рівнях, територіальні особливості захворюваності населення Європейського Союзу та України за різними класами хвороб.

Результати навчання за дисципліною:

РН1	Аналізувати теоретичні та методологічні засади медичної географії; наукові підходи в медичній географії
РН2	Інтерпретувати закономірності позитивного і негативного впливу природного, штучного і соціального середовища та соціально-економічних умов конкретної території на стан здоров'я населення
РН3	Описувати територіальні особливості захворюваності та смертності населення в Європейському Союзі та Україні, здійснювати медико-географічне районування
РН4	Визначати ролі різних факторів у поширенні хвороб людини та закономірностей географії цих захворювань, прогнозувати захворюваність та смертність населення;
РН5	аналізувати стан здоров'я населення на глобальному, регіональному та локальному рівнях, давати характеристику моделям системам охорони здоров'я в світі

Методи викладання, навчання: частково-пошуковий, проблемно-пошуковий; інтерактивні (дистанційні освітні технології, презентація); практичні методи навчання (практична робота, розрахунково-графічні роботи); інноваційні методи (обмін думками (think-pair-share), метод ілюстрацій, практико-орієнтоване навчання).

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка, затвердженого наказом № 420 від 30 вересня 2019 р.

3. Передумови для вивчення дисципліни

Відсутні. Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка, затвердженого наказом № 420 від 30 вересня 2019 р.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача освіти
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з медичної географії; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує стан захворюваності населення і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що випливають з наявних даних. При цьому магістрант не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом медичної географії.
82-89	твердо знає програмний матеріал медичної географії, грамотно й по суті викладає його; який не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв’язки.
74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозміненій, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв’язки, здійснює перенесення дій.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв’язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом медичної географії; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв’язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про медичну географію, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують магістранти для заліку (ДФН)

Поточний контроль															Разом	Сума
РОЗДІЛ 1														ПК		100
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	Т11	Т12	Т13	Т14	Т15		
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	6	6	20	60
Оцінювання самостійної роботи*															40	

Т1, Т2 ... Т18 – теми розділів.
*- есе та індивідуальне завдання з презентацією
ПК – підсумкова контрольна робота

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	**A**	відмінно
82-89	**B**	добре
74-81	**C**	
64-73	**D**	задовільно
60-63	**E**	
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та формами оцінювання є: поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А.С.Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015).

Методами формативного оцінювання є: усне опитування та коментарі викладача за його результатами, обговорення та самокорекція виконаної магістрантами роботи. Сумативне оцінювання включає оцінки за виконання практичних робіт, письмове тестування за результатами вивчення тем (поточний контроль), оцінка за результатами виконання самостійної роботи. Оцінювання знань здобувачів освіти охоплює усі теми, які передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка з дисципліни складається з оцінок, які здобувач освіти отримує за виконання практичних занять, поточних тестових контролів (загалом 60 балів) та оцінку за результатами виконання самостійної роботи – 40 балів. Загальна оцінка з дисципліни для заочної форми навчання складається з оцінок, які здобувач освіти отримує за виконання практичних занять, поточних тестових контролів (загалом 40 балів) та оцінку за результатами виконання самостійної роботи – 60 балів.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. МЕДИЧНА ГЕОГРАФІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА НАУКА

Тема 1. **Теоретичні аспекти медичної географії**. Об'єкт, предмет та завдання медичної географії. Місце медичної географії в системі наук та її зв'язок з іншими науками. Взаємодія медицини, екології та географії у рішенні медико-географічних проблем. Складові медичної географії. Основні поняття та терміни. Стандартизовані показники захворюваності. Основні положення нозогеографії.

Тема 2. **Основні принципи, методи та наукові підходи медичної географії.** Принципи медичної географії. Методи медичної географії. Наукові підходи.

Тема 3. Історичні особливості розвитку медичної географії. Підходи щодо періодизації розвитку "Медичної географії". Етапи розвитку "Медичної географії". Хронологія розвитку медико-географічних досліджень, основні напрямки досліджень. Історико-географічні аспекти розвитку медико-географічних спостережень та описів. Особливості розвитку медико-географічних досліджень в Україні упродовж 19-20 ст. Сучасний етап розвитку медичної географії – проблеми та перспективи.

Тема 4. Формування медико-географічних уявлень в історії людства. Стародавній Єгипет. Месопотамія. Стародавній Китай. Стародавня Індія. Древній Тибет. Стародавня Греція. Стародавній Рим. Розвиток медико-географічних уявлень в Середні століття. Розвиток медичної географії в епоху Відродження і початковий період Нової історії. Розвиток медичної географії в Російській імперії. Медична географія в XX в.

Тема 5. Медико-географічні аспекти вивчення населення. Зв'язок внутрішнього середовища людина з навколишнім середовищем; поняття про гомеостаз. Визначення поняття "здоров'я", його характеристики, рівні здоров'я. Сучасні проблеми вибору критеріїв оцінки здоров'я населення.

Тема 6. Фактори, що впливають на захворюваність населення. Фізико-географічні умови (клімато-метеорологічні, орографічні, геофізичні, гідрографічні, геологічні, ґрунтові, геопатогенні зони). Екологічні чинники (санітарно-епідемічні, рівень забруднення довкілля, техногенні та природні екстремальні ситуації). Соціально-демографічні фактори (процеси відтворення населення, соціальна структура населення, розселення, урбанізація, міграція). Соціально-економічні фактори (рівень соціально-економічного розвитку території, рівень життя населення). Медико-організаційні чинники (діяльність служб охорони здоров'я).

Тема 7. Нозогеографічне картографування та його особливості. Медико-географічні карти, їхнє призначення і класифікація. Способи відображення об'єктів і явищ на медико-географічних картах. Компонентні медико-географічні карти. Нозогеографічне картографування.

Тема 8. Медико-екологічний моніторинг у територіально-нозологічному дослідженні регіону. Етапи медико-екологічного дослідження. Завдання медико-екологічного моніторингу.

Тема 9. Ендемічні захворювання. Загальна характеристика ендемічних захворювань. Ендемічний зоб. Ендемічний флюороз. Водно-нітратна метгемоглобінемія. Молібденова подагра. Уровська хвороба (хвороба Кашина-Бека). Балканська ендемічна нефропатія.

Тема 10. Спадкові національні захворювання. Періодична хвороба (середземноморська лихоманка). Таласемія. Серповидно-клітинна анемія. Синдром Макла-Уелса. Синдром Ямагучі. Спадкова чутливість до алкоголю.

Тема 11. Трансмісивні захворювання. Малярія. Кліщовий енцефаліт. Хвороба Лайма (бореліоз). Лейшманіоз. Чума. Сонна хвороба.

Тема 12. Медична кліматологія і кліматотерапія. Основні біометеорологічні фактори. Методи кліматотерапії.

Тема 13. Мінеральні води та лікувальні грязі. Фізико-хімічні властивості мінеральних вод. Основні бальнеологічні групи мінеральних вод. Лікувальні грязі і мінеральні водойми. Механізм фізіологічної і лікувальної дії мінеральних вод і лікувальних грязей. Особливості лікувальної дії мінеральних вод на організм. Мінеральні води для питного лікування.

Тема 14. Моделі системи охорони здоров'я. Модель системи охорони здоров'я Бісмарка (німецька). Модель системи охорони здоров'я Бевериджа (англійська). Модель системи охорони здоров'я Семашко (радянська.)

Тема 15. Організація охорони здоров'я в різних країнах світу та Україні. Організація охорони здоров'я в країнах з розвинутою системою медичної допомоги. Організація охорони здоров'я в країнах із системою медичної допомоги, що розвивається. Фармацевтична діяльність у різних країнах світу. Регулювання фармацевтичної діяльності в країнах ЄС. Особливості організації національної системи охорони здоров'я України: національний рівень, регіональний рівень, субрегіональний (локальний) рівень.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин денна форма навчання						Кількість годин заочна форма навчання					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самостійна робота		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самостійна робота
РОЗДІЛ 1. Медична географія як суспільно-географічна наука												
Тема 1. Теоретичні аспекти медичної географії.	7	1	2	-	-	4	6	-	-	-	-	-
Тема 2. Основні принципи, методи та наукові підходи медичної географії.	7	1	-	-	-	6	5	-	-	-	-	-
Тема 3. Історичні особливості розвитку медичної географії	12	2	2	-	-	8	11	-	-	-	-	-
Тема 4. Формування медико-географічних уявлень в історії людства	10	2	-	-	-	8	10	-	-	-	-	-
Тема 5. Медико-географічні аспекти вивчення населення	5	1	-	-	-	4	6	-	-	-	-	-
Тема 6. Фактори, що впливають на захворюваність населення	7	1	2	-	-	4	11	-	-	-	-	-
Тема 7. Нозогеографічне картографування та його особливості.	8	1	1	-	-	6	17	-	-	-	-	-
Тема 8. Медико-екологічний моніторинг у територіально-нозологічному дослідженні регіону	8	1	1	-	-	6	10	-	-	-	-	-
Тема 9. Ендемічні захворювання	9	2	1	-	-	6	10	-	-	-	-	-
Тема 10. Спадкові національні захворювання.	9	2	1	-	-	6	10	-	-	-	-	-
Тема 11. Трансмісивні захворювання	10	2	2	-	-	6	9	-	-	-	-	-
Тема 12. Медична кліматологія і кліматотерапія	10	2	2	-	-	6	9	-	-	-	-	-
Тема 13. Мінеральні води та лікувальні грязі	10	2	2	-	-	6	12	-	-	-	-	-

Тема 14. Моделі системи охорони здоров'я	18	2	4	-	-	12	12	-	-	-	-	-
Тема 15. Організація охорони здоров'я в різних країнах світу та Україні	20	2	6	-	-	12	12	-	-	-	-	-
Разом з розділом 1	150	24	26	-	-	100	150	-	-	-	-	-

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Теоретико-методологічні засади медичної географії	2	-
2.	Історичні особливості розвитку медичної географії. Медико-географічні уявлення в історії людства	2	-
3.	Умови та фактори, що впливають на стан здоров'я населення. Їх територіальна диференціація	2	-
4.	Медико-екологічний моніторинг у дослідженні захворюваності населення регіону. Нозогеографічне картографування	2	-
5.	Особливості захворюваності населення на ендемічні, спадкові та трансмісивні захворювання	2	-
6.	Медична кліматологія і кліматотерапія.	2	-
7.	Мінеральні води, лікувальні грязі та бальнеотерапія	2	-
8.	Моделі системи охорони здоров'я	4	-
9.	Організація охорони здоров'я в різних країнах світу.	4	-
10.	Географічні особливості захворюваності населення України за окремими класами хвороб.	4	-
	Всього	26	-

Теми лабораторних занять

Виконання лабораторних робіт даною робочою програмою не передбачено.

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Гребняк М.П., Кірсанова О.В., Таранов В.В., Мікрюкова Н.Г. Парадигма медичної географії у сучасний період // Україна. Здоров'я Нації. 2021. № 3 (65). С. 18-23. URL: http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/15919
2. Корнус О.Г. Нозогеографічний моніторинг стану здоров'я населення Сумської області: монографія / О.Г. Корнус, А.О. Корнус, О.О. Скиба, Ю.О. Лянной, А.О. Головань. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. 207 с.
3. Kornus A. O., Kornus O. H., Shyshchuk V. D., Potseluev V. I. The regional nosogeographical analysis and factors affecting population respiratory morbidity (on example of the Sumy region, Ukraine) // Journal of Geology, Geography and Geoecology. 2020. Vol 29(1). No 3. P. 82-93/ URL: https://geology-dnu.dp.ua/index.php/GG/article/view/666
4. Moskalenko M. P., Kornus A. O., Kornus O. H., Shyshchuk V. D., Skyba O. O. Injuries Among Different Population Age Groups of The Sumy Region. World of Medicine and Biology. №4(86), 2023. 115-119. doi: 10.26724/2079-8334-2023-4-86-115-119

Додаткові

1. Барановський М.О., Барановська О.В., Гребень А.О. Забруднення довкілля і захворюваність населення: математико-статистичні підходи до оцінки залежності та

регіональних відмінностей // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 7. С. 9-15. URL: https://gj.journal.kspu.edu/index.php/gj/article/view/35/32

2. Батиченко С. П. Регіональний аналіз захворюваності населення в Україні. URL: http://www.geokyiv.org/pdf/KGA9/KGA_9_8_Batychenko.pdf.

3. Козубенко Ю.Л. Медична географія: навч. посіб. Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.): Домбровська Я.М., 2018. 145 с. URL: http://ephsheir.phdpu.edu.ua/handle/8989898989/3268

4. Корнус А. Регіональне нозогеографічне картографування: традиційне і нове у змісті та методиці // Картографічне моделювання та географічні інформаційні системи : збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції, 3–5 жовтня 2019 року, Львів. Львів : Вид-тво Львівської політехніки, 2019. С. 43–46. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/50779

5. Корнус О. Г., Корнус А. О., Шищук В. Д. Територіально-нозологічна структура захворюваності населення Сумської області: монографія. Суми, 2015. 172 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/43107

6. Корнус О.Г., Корнус А.О., Шищук В.Д. Медична географія: методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2022. 32 с. URL: https://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/12415/

7. Мезенцева Н.І., Батиченко С.П., Мезенцев К.В. Захворюваність і здоров'я населення в Україні: суспільно-географічний вимір: Монографія. К.: ДП «Прінт Сервіс», 2018. 136 с. URL: http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/kafedra_ekonom_lit/Zaxvor_zdorovia.pdf

8. Молікевич Р. С. Стан здоров'я населення Херсонської області (медико-географічне дослідження): Дис. на здобуття наук. ступеня канд. географ. наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. Київ, 2016. 267 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Molikevych_Roman/Ctan_zdorovia_naselennia_Khersonskoi_oblasti_medyko-heohrafichne_doslidzhennia.pdf?

9. Скиба О.О., Корнус О.Г., Тонкопей Ю.Л., Корнус А.О. Державна політика в сфері громадського здоров'я в період пандемії COVID-19 як фактор сталого соціально-економічного розвитку // Україна. Здоров'я нації. 2022. № 1(67). С. 27-33. doi: 10.24144/2077-6594.1.1.2022.254632

10. Kornus, A. Quality of the environment and medical-geographical situation in the Sumy region / A. Kornus, O. Kornus, V. Shyschuk // Human Geography Journal. – 2015. – Issue 19(2). – P. 144-151. URL: http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/43460

11. Kornus A., Kornus O., Shyschuk V. Influence of Environmental Factors on the Population Health: Regional Approach for the Medical-Ecological Analysis (for Example, the Sumy Region of Ukraine) // European Journal of Medicine. 2015. Vol. 8, Is. 2. C. 94-105. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/43250

12. Shyschuk V. D., Kornus O. G., Kornus A. A., Shyschuk A. V. Regional Health Care System: Current Status and Features of the Functioning (for Example of Sumy Region) // Journal of Education, Health and Sport. 2015. Vol. 5, №8. P. 126-136. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/43113

13. Kornus O. H., Kornus A. O., Skyba O. M., Shyshchuk V. D., Pshenychna L. V., Danylchenko O. S. Nosogeographic assessment of the adult population morbidity of the Sumy region (Ukraine) // Journal of Geology, Geography and Geoecology. 2022. Vol 31. No 1. P. 89-98 (WoS). doi: 10.15421/112209

Інформаційні ресурси

1. https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=4606 – дистанційний курс на Moodle СумДПУ (д.ф.н.).

2. https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=4739 – дистанційний курс на Moodle СумДПУ (з.ф.н.).

3. Медико-демографічний атлас України. URL: http://avpisaruk.ucoz.ua/_ld/0/34_atlas-2010-v11.pdf

4. Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України http://medstat.gov.ua/ukr/main.html
5. World Health Organization [Звіти і банк даних ВООЗ]. http://www.who.int/tb/publications/global_report/en/
6. Причини смерті в Україні, 2018. https://socialdata.org.ua/death/
7. Здоровье легких в Европе – факты и цифры. https://www.europeanlung.org/assets/files/publications/russian_lung_health_in_europe_facts_and_figures.pdf
8. Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat
9. World healthorganization [Звіти і банк даних ВООЗ]. URL: http://www.who.int/tb/publications/global_report/en/

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Статистичні дані: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/15/Arch_zozd_bl.htm.
2. Медичні статистичні довідники.
3. Мультимедійне обладнання (ноутбук, проектор).
4. Підручники та навчальні посібники, зазначені у списку літератури, електронний каталог бібліотеки Сумського державного педагогічного університету, інституційний репозиторій eSSPUIR